

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ГАЛУЗЕВИХ БІБЛІОТЕК: СПРОБА ДИСКУРСУ

В умовах становлення інформаційного суспільства комунікаційні засоби зазнали значних трансформаційних змін, що вплинуло на діяльність наукових бібліотек. Найважливішим фактором у цьому контексті стала інформатизація комунікаційної діяльності, розвиток якої протягом ХХ ст. призвів до інтеграції всіх існуючих засобів трансляції суспільної інформації, котру можна розглядати як складну мультиінформаційну систему різноманітних багаторівневих комунікаційних зв'язків. Атрибутом комунікаційного простору виступає комунікаційна взаємодія між суб'єктами, що здійснюється за допомогою комунікаційних каналів передачі інформації та враховує комплекс фізичних, соціальних, психологічних умов, в яких реалізуються комунікаційні процеси.

Термінологічне поле системи понять “комунікація – соціальна комунікація – документна комунікація” визначене науковцями на основі взаємопов'язаних підходів та певних етапів розвитку й функціонування бібліотечних систем, рівнів соціальної взаємодії. Найпоширенішим є визначення терміну “комунікація” як процесу обміном інформацією між двома або більше особами. Соціальну комунікацію дослідниця В. А. Ільганаєва [1] визначає як систему “...комунікаційної діяльності в суспільстві, що породжує її об'єктне підґрунтя”. Документна комунікація, побудована на обміні документами між двома або більше учасниками комунікаційного процесу, виникає та існує в документально-комунікаційному процесі, тобто в такій комунікації, в якій від одного суб'єкта до іншого передається інформація, що зафіксована на матеріальному носіїві в просторово-часовому вимірі. В еволюції документної комунікації найбільш поширеними, за думкою Г. Швецової-Водки, є два

підходи [3]. Перший передбачає, що передача інформації від комунікатора до споживача здійснюється за допомогою документа, який виконує роль каналу комунікації. Другий підхід розглядає документ не як канал комунікації, а як повідомлення. Каналами передачі документів у даному випадку виступають як бібліотеки, так і інші соціально-комунікаційні інституції. Напрями комунікації обмежені одновимірною площиною і відзначаються послідовністю. Лінійна модель функціонування бібліотеки характеризується традиційними для неї процесами комплектування, обробки, класифікації, збереження та поширення інформації.

Обмін інформацією в процесах комунікаційної діяльності бібліотек відбувається з використанням різної кількості елементів комунікації та відзначається розмаїттям напрямів руху повідомлень. Так, лінійна за структурою і характером модель комунікації притаманна документно-комунікаційному рівню функціонування бібліотеки. В умовах електронних комунікацій спостерігається становлення й розвиток нелінійних комунікаційних моделей в діяльності бібліотек: інтеракційної та інтеграційної. Ці комунікаційні моделі притаманні перехідному періоду (інформаційно-комунікаційний рівень функціонування бібліотеки) та періоду медіатизації (когнітивно-комунікаційний рівень) в процесах інформатизації бібліотек [4].

Вивчення механізмів її становлення та функціонування сьогодні – важлива ділянка проведення досліджень Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського). В межах наукового дослідження “Модернізація науково-інформаційної діяльності провідних книгозбірень мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України” для реалізації завдань напряму “Розроблення шляхів модернізації науково-інформаційної діяльності мережі освітянських бібліотек” передбачено дослідження шляхів трансформації мережі освітянських бібліотек у базові документно-комунікаційні комплекси глобального інформаційного середовища”, що

сприятиме поступовій зміні моделі функціонування бібліотеки. Комунікаційні зв'язки в системі відносин: “користувач – інформаційний ресурс”, “користувач – користувач”, “користувач – створювач інформаційного ресурсу” проявляються між суб'єктами, що здійснюють за допомогою комунікаційних каналів передачу інформації та враховують відповідні умови: фізичні, соціальні, психологічні, лінгвістичні, в яких реалізуються комунікаційні процеси.

Слід підкреслити, що діяльність ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як галузевого координаційного та інформаційного центру поєднує в собі ознаки як лінійної, так і нелінійної моделі. Тобто її комунікаційний простір поєднує в собі атрибути як лінійної, так і нелінійної моделей. Так, на рівні процесів комплектування, наукової обробки документів, збереження та поширення інформації наявні як вищезазначені ознаки, так і ознаки інформаційно-комунікаційного та когнітивно-комунікаційного рівнів). Окремими прикладами в процесах лінійного подання документної інформації можна вважати і лінійний пошук бібліографічних описів за алфавітом у класичному каталозі, і друковані інструкції користування картковими каталогами.

На етапі інтеракційної діяльності бібліотеці притаманні комп'ютеризація, автоматизація бібліотечно-інформаційних процесів (упровадження в практику роботи АБІС “ІРБІС”; створення ЕК, процеси оцифрування фондів; створення реферативної БД, корпоративних мережових бібліотечних проектів, а саме: зведеної бази даних бібліографічних видань освітянських бібліотек, зведеної бази даних дисертацій з питань освіти, педагогіки і психології та зведеної бази даних періодичних видань. Це зумовлено необхідністю посилення процесів кооперації й координації та виникненням різних інтеграційних об'єднань як у рамках бібліотечної спільноти, так і в бібліотеках з різними соціально-комунікаційними структурами.

Когнітивно-комунікаційний рівень періоду медіатизації як повного автоматизованого циклу бібліотечної діяльності є наслідком поєднання лінійної (документно-комунікаційний рівень) моделі та інтеракційної (інформаційно-комунікаційний рівень) моделі періоду переходу на автоматизовані технології [2].

Отже, слід констатувати дуальну сутність документного та інформаційного комунікаційних рівнів та появу ознак когнітивно-комунікаційного етапу в інформаційній діяльності галузевих бібліотек.

Список використаних джерел

1. Ільганаєва В. О. Соціальні комунікації: сфера практичної діяльності й об'єкт теоретизації / В. О. Ільганаєва // Соціальні комунікації в стратегіях формування суспільства знань : матеріали міжнар. наук. конф., 26-27 лют. 2009 р. – Ч. 1. – Х. : ХДАК, 2009. – С. 8–10. 5.
2. Колесникова Т. В. провадження інноваційної моделі бібліотеки університету як чинник глибокої інтелектуалізації бібліотечної професії / Тетяна Колесникова // Вісн. Кн. палати. – 2012. – № 12. – С.34-48.
3. Швецова-Водка Г. Складові системи документальних комунікацій / Галина Швецова-Водка // Бібл. вісник. – 2011. – № 1. – С. 37–42.
4. Шемаєва Г. В. Розвиток бібліотеки в системі науки / Г. В. Шемаєва // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матер. міжнар. наук. конф., Харків, 18-19 лист. 2010 р. – Х. : ХДАК, 2010. – С. 154–156.